

Püha Perekonna misjonäriõdede tegevus Eestis.

Emma Maria Chrzanowska käsikiri, tunnistus.

Meie ordu alustas misjonitööd Eestis 1933 aastal. Tänu kaputsiiniisa (1) eestkostele, kes teadis meie tegevusest Peterburis, pöördus auväärne prelaat Ed. Profittlich SJ, Eesti Apostellik Administraator, auväärse orduasutaja ema B. Lamenti (2) poole palvega, et õdesid saadetaks Eestisse. Selles ettepanekus nägi ema orduasutaja, erilist märki Jumala armust, et meie noor ordu on vajalik Jumalale ja Kirikule. Sõit Eestisse ei põhjastanud mingeid raskusi, kuna tolleaegsed Eesti ametivõimud suhtusid üsna hästi poolakatesse ja poola vaimulikkonda. Niisiis sõitsid Eestisse kolm õde: Ülemõde Maria Anaitis, õde Aniela Olszewska ja õde Marcelina Baranowska (3). Õed asusid elama Tallinna, Eesti pealinna, ja sealsesse kiriklasse, mis oli Apostelliku Administraatori residents. Koguduse kiriku juures, mis oli ainsaks katoliku kirikuks Tallinnas. Koguduse preestriks oli prelaat Eduard Profittlich ise. See töökoht, mille õed said, oli kogu Tallinna ja Eesti katoliikluse keskuseks. Õed olid Apostelliku Administraatori kõige lähemad kaastöölised, tema erilise hoole ja juhtimise all nad tegutsesid. Piiskop oli neile pihisaks. Apostellik Administraator ise juhendas õdesid, et nende misjonitöö oleks soliidne. Ta oli suur misjonär ja väga kõrge vaimse kultuuriga inimene. Mõned korrad külastas õdesid Tallinnas meie ordu kaasasutaja auväärne isa Felix Wierciński SJ (4), kes sõitis meile külla Rumeeniast. Misjonitöö piirkondadeks olid põhiliselt Tallinn ja Kiviõli, kaevurite asula, kus oli poola koloonia. Peamiselt töötasid õed katoliikluse alalhoidmise ja levitamise alal. Samuti poola keele ja poola vaimuse säilitamiseks. Päris tihti tuli ka töötada konvertiitidega. Õed töötasid ka koolides, nad õpetasid riigikoolides lastele usuõpetust ja samuti privaatset kodudes. Nad tegelesid ka heategevusega. Õdede kõige lähemateks kaastööliseks olid, auväärne isa Stanislav Rut (5), Jeesuse Vennaskonnast Poolas, isa Verling SJ (6) ja isa Wacław Szymański (7), poolakas ja patrioot. Meie misjonitöö kestis 12 aastat. Sõja algus 1939 aastal ja riigikorra muutumine sundisid meid koju tagasi pöörduma.

Nagu tihtipeale oli misjonitöö alustamine üsna keeruline. Esimestel aastatel töötasid õed poola ja vene keeles, niisiis oli nende tegevus mõnevõrra piiratud. Pärast eesti keele omandamist, hakkas nende tegevus avarduma, kuna kontaktid eestlastega muutusid järjest tihedamaks. Eestisse saabunud õdedest kaks Ülemõde Maria Anaitis ja õde Aniela Olszewska tegutsesid katehheetidena. Nad käisid sageli koolides, kus olid ainult mõned katoliiklastest lapsed ja andsid usuõpetuse tunde ka kodudes.

Õde Maria valdas hästi vene keelt, niisiis käis ta igal pühapäeval ja pühadel koos isa Wincent Deijsega (8) Koplis, Tallinna lähedases asulas, kus elasid venelased. Nende hulgas oli ka mitu katoliiklikku perekonda. Kooli saalis pidas isa Deijnis missa ja jutluse ning võttis vene keeles pihte vastu. Pärast missat andis õde Maria lastele usuõpetust vene keeles ja seejärel külastas katoliiklikke perekondi, eriti haigeid ja üksikuid, viies neile materjaalset ja hingeabi. Selliste üksikute vanainimeste hulgas oli üks raskelt haige meesterahvas, kellel oli silm haige ja väga halvast seisukorras, mis põhjustas talle suuri kannatusi. Tema juures ei käinud keegi, kuna ta elas asulast väljas onnikeses, mille ta oli iseendale ise ehitanud. Selles haletsusväärseis seisukorras oli ta kaotanud usu ja ei palvetanud enam üldse, ainult ootas surma. Õde Maria hakkas selle haigega tegelema ja käis tal tihti külas. Ta koristas onnikese prahist, kuhu olid juba parasiidid elama asunud, ta tõi vanahärrale süüa, ravimeid ja mõni kord ka suitsu. Kui haige hakkas paranema ja tugevamaks sai, viis õde Maria ta silma arsti juurde. Silmaarsti ütles, et silma heaks ei saa enam midagi teha ja ta tuleb eemaldada. Haige jäi operatsiooniga nõusse ja silm hakkas varsti paranema, tema suureks rõõmuks. Vanahärra sai hingerahu tagasi, hakkas palvetama ja pühapäeviti käis missal. Õde Maria külastas ka haigeid Tallinnas, tegi neile süste ja hoolitses nende eest muul moel. Õde Marcelina tegi kiriklas majapidamistöid, kus kogudusepreestrina tegutses auväärne Apostellik Administraator Ed. Profittlich SJ. Õde Marcelina küpsetas oblaate ja hostijaid mitme koguduse jaoks. Pärast aastat pingelist tööd jäid õde Maria Anaitisel kopsud haigeks, niiet ta pidi koju sõitma.

1934 aasta juulis tuli tema asemele Vilnjusest Tallinna ema Maria Chrzanowska (9) ja võttis üle nii töö koguduse juures, kui usuõpetuse koolides. Töö oli väga raske, kuna kogudusse kuulusid erinevatest rahvustest katoliiklased. Eestlased, poolakad, venelased, sakslased,

prantslased ja teised. Hingehoiutööd tegid isad jesuiidid, kes olid samuti erinevatest rahvustest ja üks kogudusepreester (10).

Poola keel hääbus Eestis ikka rohkem ja rohkem segaabelude tõttu poolakate ja eestlaste vahel ja samuti käisid lapsed eesti koolis. Poola keel püsis elus ainult poola perekondades, eriti aga seal, kus ema oli poolatar. Niisiis nõudis olukord kõige kiiremas korras eesti keele äraõppimist. Õnneliku asjaolude kokkulangemise tõttu, leidsid õed eestlannast katoliiklase õpetaja Alma Ollendi (11), kes valdas hästi poola keelt, kuna tema ema oli poolatar. Aasta pingelise õppetöö järel, olid ema Chrzanowska ja õde Aniella, eesti keele sel määral omandanud, et suutsid juba lastele õpetada palveid ja katekismust eesti keeles.

1935 aasta augustis, kutsus auväärne ema orduasutaja ema Boleslava Lament, Hranovska Bialystoki aruande valimiskoosolekule. Niisiis tõttas ema Chrzanowska lennukiga kohale. Auväärne ema orduasutaja loobus kõrge ea ja halva tervise tõttu ordukindrali kohast ja orduülemaks valiti auväärne ema Lucia Tsernhovska (12). Pärast koosolekut pöördus ema Chrzanowska Eestisse tagasi ja jätkas tööd koos teiste õdedega Tallinnas. Misjonitöö edenes kenasti.

Õed valmistasid grupiviisiliselt lapsi ette esimeseks pihiks ja esimeseks armulauaks keskmiselt 50 last aastas. Igas sellises grupis olid ka mõned konvertiidid aga oli ka juhused kus grupis oli 20 last ja 10 konvertiiti. Mitte ainult lastele vaid ka täiskasvanutele, õpetasid õed usutödesid ja valmistasid neid ette katoliikku usku vastu võtma. Auväärne prelaat Ed. Profittlich oli usin misjonär ja juhatas õdesid apostolaadi töö juures. Ta jagas aadresse ja soovitas külastada katoliiklikke perekondi, eriti segaabelusid ja nn metsikuid, neid kes ei olnud laulatatud. Siin oli õdedel suur tööpõld, nad lapitasid abielupaare, valmistasid neid laulatuseks ette ja valmistasid suuremaid lapsi ette ristimiseks ja pihiks. Enne Jõulu külastasid nad kõiki peresid oblaatidega (13) ja ennem Ülestõusmispühi viisid neile Apostelliku Administraatori kutseid Ülestõusmispühade ajal pihile tulema. Mitmeid kordi võtsid õed ette mitmekilomeetrise teekonna mõne eesti perekonna juurde, et valmistada ette ühte last esimeseks armulauaks. Ema Chrzanowska hoole all oli üks selline perekond. See oli segaperekond. Isa oli poolakas, mittepraktiseeriv katoliiklane, ema luterlasest eestlanna. Nad elasid ilma laulatamata ja neil oli kaks last. 5 aastane tütar ja 8 aastane poeg. Isa oli nõus ja ka ema lubas, et orduõde hakkaks käima nende pool ja poisile katoliiklikku usuõpetust andma. Oli juhuseid, kus eestlannadest emad löid orduõde nina ees ukse kinni ja nii jäid lapsed ilma palve ja katekismuse õpetuseta. Ema Chrzanowska käis tihti eelpoolmainitud perekonnal külas ja õpetas poisile palveid ja katekismust. Ema püüdis sel ajal kodus olla. Kuulas hoolega õppetükke pealt ja aitas poisil sageli ülesantud osi poisil katekismusest õppida. Tagajärg oli selline, et lapse esimese armulaua päeval, võttis ema vastu katoliiku usu ja käis esimesel pihil, isa käis samuti mitme aasta järel pihil ja koos lapsega käisid nad armulaual. Pärast missat toimus vanemate laulatus. Suur oli meie ühine rõõm ja veel suurem tänumeel Jumala ees nii suure armu eest. Õde Aniella Olszewska hoolitses lisaks usuõpetuse tundidele Kiriku pesemise eest ja altari katete ja riistade eest kirikus. Tema hoole all oli ka kiriku juures tegutsenud väikese seminari (14) puhastamine. Issanda Ihu pühaks kaunistasid õed altari ja viisid läbi valge protsessiooni. Nad korraldasid ka ristitee ja koosolekud toimusid õdede pool. Ema Chrzanowska korraldas noorte jaoks vestlusi usulistel teemadel poola ja eesti keeles ja õpetas neile kirikulaule. Tallinna kiriku juures tegutses Katoliiklik Heategevusühing (15). Sellesse ühisngusse kuulunud prouad, veetsid kord nädalas õhtu õdede juures, kus nad õmblesid ja parandasid pesu ja riideid kõige vaesemate jaoks. Nad valmistasid erinevaid käsitöö esemeid, loterii jaoks vaeste ja haigete heaks. Nende ürituste käigus korraldasid õed prouadele, kelle hulgas olid ka konvertiidid vestlusi usulistel ja liturgilistel teemadel. Ema Chrzanowska korraldas kiriku juures Jeesuse Pühima Südame Auvalve Ühingu. Igakuised liikmete koosolekud toimusid õdede juures. Ema Chrzanowska käis igal pühapäeval koos isa Deijnisega Koplis, kus ta missa ajal laulis koos laste ja täiskasvanutega jõululaule ja muid laule vene keeles. Pärast jumalateenistust õpetas ta lastele usuõpetust. Pärast jumalateenistust külastas ta ka katoliiklaste perekondi ja haigeid. Ta hoolitses ka sellesama haige silmaga vanahärra eest. Vanahärra käis nüüd ise missal, käis pihil üle 28 aasta ja kiitis häbelikult Jumalat, et tema hing ja keha on terveks saanud ja oli sealtpeale innukas katoliiklane.

1937 aastal tuli Roomast teade, auväärse prelaadi Ed Profittlichi piiskopiks nimetamisest (16). Toimus selle aasta juulis tema pidulik piiskopiks pühitsemine. Konsekraatoriks oli tema eminent läänepiirkonnas Arata. Kaasa teenisid piiskopid Lätist ja Soomest.

1938 aastal pöördus auväärne preester Stanislav Rut Jeesuse Vennaskonnast tema eminent Ed. Profittlichi poole, et saada mõni poolatarist õde poola kooli Kiviõlisse. Kiviõlis elas sada perekonda, umbes 600 inimest poolakaid, kaevureid, kelled Eesti ametivõimud olid sinna saatnud põlevkivikaevandusse tööle (17). Põlevkivi on hall kivim, millest saab esmaklassilist bensiini allveelaevade jaoks. See kivim sobib ka põletamiseks. Poolakate jaoks ehitati spetsiaalsed barakid. Igal perekonnal oli oma korter hädavajaliku varustuse ja aialapiga. Poola saatkond Tallinnas saatis nende juurde poolakast õpetaja ja korraldati poola keele kursused eesti kooli juures. Aga see poolakast õpetaja polnud oma ülesannete kõrgusel, kuna tal polnud õpetaja koolitust ega mingit autoriteeti laste juures. Ka oma eraeluga tekitas ta pahameelt. Auväärne kogudusepreester ei saanud sellise õpetajaga koostööd teha ning kellele tal ei õnnestunud mingit mõju avaldada ja niisiis pöördus ta tungivalt tema eminent piiskopi poole, et saada õpetajaks mõni orduõde. Pärast pikki läbirääkimisi võimaldas piiskop orduõe ja selleks sai ema Chrzanowska.

.....jätkub